

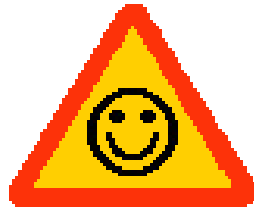
Kognitiv svikt & bilkörning

”Är det kört nu?”

FKS 2022.09.15

Ulrika Edström
Geriatriker/ informationsläkare
Region Västernorrland
ulrika.edstrom@rvn.se

Bilkörning - Komplex aktivitet

- Syn, hörsel..
- Förmåga processa det som sker för korrekt beslut/ handling
- Motoriskt koordinerat handhavande
- Flexibilitet & snabbt agerande under tidspress
- Motorik och sensibilitet...anpassning av bil är dock möjligt
- Kognition och perception (mentala förmågor)...betydligt svårare att kompensera... (insikt ?)

Hur kör friska yngre ?

- Saknar erfarenhet, saknar "automatiserat" körande
- Tar större risker: tidpunkt för aktivitet, fordonets säkerhet, riskacceptans, självuppfattning
- Har goda kroppsliga förmågor och vakenhet
- ...Vid eventuella skador bättre somatiska "grundförmågor", kortare vård & rehab...

Ungdom ett tillstånd som går över...

Hur kör friska äldre?

- Normalt kompetenta bilförare, mångårig körerfarenhet
- Kortare sträckor (mil/ år), mer frekvent
- Resor för serviceärenden, fritidsaktiviteter och socialt
- Anpassar sin körning
- Nykter, bilbälte, håller hastighetsgränserna

- Men med högre ålder, ofta högre risk för sjukdom...

Tydligt Regelverk

- **Lag** stiftas av Riksdag, krångligt att ändra tex körkortslagen (1998:488) Bas, hur systemet är upplagt, att körkort krävs
- **Förordning** beslutas av Regeringen tex körkortsförordningen (1998:980). Lite mer kring hur/ vad som gäller tex förarbehörighets krav
- **Författning** utfärdas av statlig myndighet tex Transportstyrelsen, TSFS 2013:2. Vanligt att departementet ger synpunkter, tex medicinska krav för körkort, lite lättare att justera, mera detaljerat

Läkares anmälan

Körkortslagen 10 kap. 2§

- Om en läkare vid undersökning av en körkortsinnehavare finner att körkortsinnehavaren av medicinska skäl är olämplig att ha körkort, **ska** läkaren anmäla det till Transportstyrelsen
- Innan anmälan görs ska läkaren underrätta körkortsinnehavaren
- Anmälan behöver inte göras om det finns anledning att anta att körkortsinnehavaren kommer att följa läkarens tillsägelse att avstå från att köra körkortspliktigt fordon, tex flytt till kommunalt boende

Körkortslagen 10 kap. 2 §

- Om en läkare vid undersökning eller **genomgång av journalhandlingar** finner det **sannolikt** att körkortsinnehavaren av medicinska skäl är olämplig att ha körkort och körkortsinnehavaren motsätter sig fortsatt undersökning eller utredning, ska läkaren anmäla förhållandet till Transportstyrelsen- leder till s.k **utredningsanmälan- 2012**
- **Ej** krav på att man träffat patienten
- **Ej** krav på samtycke/ information
- Leder till **anmodan** till patienten att inkomma med kompletterande **intyg i ärendet**

Läkares anmälan

- I Sverige huvudsakliga sättet hitta medicinskt olämpliga (åtminstone gällande B-körkort)
- Svårt för kollegorna med tillämpningen psykologiska "tillkortakommanden"
- Muntligt körförbud "brasklappen" gör det svårare?
- *Alla läkare omfattas av anmälningsskyldighet- men krävs specialistbehörighet för intyg som förmodat leder till återkallande av körkort*

Hur vet man själv när det är dags att sluta köra bil?

Körkort - ingen mänsklig rättighet

..körkort, bevis på kompetens

har man inte kvar kompetens

ska man inte ha kvar sitt körkort..lätt men så svårt..

Bilkörningens betydelse

- Aktivitet främjar välbefinnande
- Förlust kan skapa minskad delaktighet
- Betydelsen av bilkörning i vardagen
- Självbild- vem är jag då?
- Nyorientering

Handläggning

- **Enskild läkare reagerar** Utredningsanmälan/ anmälan medicinsk olämplighet till vidare körkortsinnehav
- **Transportstyrelsen** Körkortsavdelning på flera orter i landet, konsultläkare med olika specialiteter, nationell kö
- **Trafikmedicinska rådet** Expertstöd inom trafikmedicin bestående av jurister och läkare, arbetar med knepigare fall, skapar föreskrifter, dispenser, PM, blanketter..(?)
- **Beslut**
- **Patienten får tillfälle att yttra sig**

Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd,
författningssamling TSFS 2013:2 [Microsoft Word - TSFS
2013 2.docx \(transportstyrelsen.se\)](#)

Alla läkares förkortade ”kom ihåg”

- Kap 1 Inledande bestämmelser
- Kap 2 Synfunktioner
- Kap 3 Hörsel och balanssinne
- Kap 4 Rörelseorganens funktioner
- Kap 5 Hjärta o kärlsjukdomar
- Kap 6 Diabetes
- Kap 7 Neurologiska sjukdomar
- Kap 8 Epilepsi, epileptiska anfall och annan medvetande störning
- Kap 9 Njursjukdomar

forts...

- **Kap 10 Demens och andra kognitiva störningar**
- Kap 11 Sömn o vakenhetsstörningar
- Kap 12 Bruk av substanser som påverkar förmågan att köra motordrivet fordon
- Kap 13 Särskilda läkarutlåtanden efter grovt rattfylleri och efter upprepade fall av rattfylleri
- Kap 14 Psykiska sjukdomar och störningar
- Kap 15 ADHD, autismspektrum tillstånd och likartade tillstånd samt psykisk utvecklingsstörning
- Kap 16 Synprövning
- Kap 17 Läkarintyg m.m
- Kap 18 Identitetsprövning....

- **10 kap. Demens och andra kognitiva störningar**
- För innehav av behörigheterna AM, A1, A2, A, B, BE, C1, C1E, C, CE, D1, D1E, D, DE, traktorkort eller taxiförarlegitimation
- **1 § Allvarlig kognitiv störning** utgör **hinder** för innehav. Vid bedömning av om störningen ska anses som allvarlig ska särskild hänsyn tas till nedsättning av *uppmärksamhet, omdöme* och förmågan att *ta in och bearbeta synintryck* samt nedsättning av *mental flexibilitet, minne, exekutiva funktioner* och *psykomotoriskt tempo*. Dessutom ska *känslomässig labilitet* och *ökad uttröttbarhet* beaktas. *Apraxi* och *neglekt* ska särskilt uppmärksammas.
- **2 §** För innehav av behörigheterna C1, C1E, C, CE, D1, D1E, D, DE eller taxiförarlegitimation ska den ökade trafiksäkerhetsrisk som följer med sådant innehav beaktas. (TSFS 2013:2)

- **3 § Demens utgör hinder för innehav.** Vid **lindrig** demens kan dock innehav av behörigheterna **AM, A1, A2, A, B, BE** eller **traktorkort** medges. (TSFS 2013:2)
- **Allmänna råd**
- *Demens bör anses som **lindrig** om patienten, trots påtagligt försämrad förmåga till aktivt yrkesarbete och sociala aktiviteter, ändå har förmågan att **föra ett självständigt liv med ett förhållandevis intakt omdöme.***
- **4 §** Demens anses föreligga om sådan diagnos har ställts utifrån vedertagen medicinsk praxis eller om det utifrån tillgänglig information kan bedömas att kriterierna för sådan diagnos är uppfyllda. Med kriterier avses de som anges i de kriteriebaserade systemen för diagnosklassifikation

Förmågor att utreda, förslag på tester

- **Synfält** Donders synfält, ev vidare utredning hos ögonspecialist
- **Visuospatial förmåga inklusive neglekt** Klocktest, The Balloons test, 3D-kub
- **Processhastighet/ Uppmärksamhet** TMTA-A och B, Nor SDSA, UFOV, AMPS
- **Uthållighet** Allmän bedömning vid utredningen
- **Allmän kognitiv förmåga** MMSE, MoCA
- **Omdöme** Vid anamnes och intervju med bl a anhöriga
- **Praktiskt körbedömning** P-Drive

Kontrakt gällande bilkörning

Idag har jag kommit överens
med läkare..... att jag inte ska köra bil på grund
av min sjukdom.

Jag får tills vidare inte köra bil och har därmed körförbud tills jag blir kallad till återbesöket
vid(kliniken).

Återbesöket beräknas vara om ca månader från dagens datum.

När läkaren anser att den medicinska bedömningen för körförmågan är klar tas ställning
till fortsatt körkortsinnehav utifrån medicinskt perspektiv.

Jag förstår innebörden i informationen och accepterar att inte köra bil.

.....
Ort

.....
Datum

.....
Underskrift (patient)

.....
Underskrift (läkare)

.....
Namnförtydligande (patient)

.....
Namnförtydligande (läkare)

Detta dokument finns i två exemplar varav jag behåller det ena, det andra förvaras i
patientjournalen.

Demens- körkort

- Grundprincip- ej köra bil om man har en demensdiagnos
- Undantagsfall (lindrig demens) fortsatt körkortsinnehav för personbil, om symtomen inte bedöms påverka trafiksäkerhet
- Ompröva lämplighet, inom (högst!) ett år / tidigare om progressiv fas
- Resursfråga...

Bedömning körkortslämplighet / kognitiv svikt- vår verksamhet

- Örnsköldsviks sjukhus- geriatrik mottagning:
samlad erfarenhet
- Specialistläkare i geriatrik & arbetsterapeut eller
neuropsykolog, logoped, fysioterapeut vid behov
- Arbetsterapeut → trafikskola för praktisk
körbedömning – P-drive

Riktlinjer gällande körkortsbedömning?

- Saknas **nationella riktlinjer**
- Lokala/ regionala arbets- och nätverksgrupper
- **Beslutsstöd för "Körkort efter stroke/ TIA"** Nationella programrådet för stroke SKR
- **Kunskapsstyrning**
- **Framtid? Fortsatt arbete- *Nuläge- Vägen framåt***